

Straf: Straf under pres

Berlingske Tidende 14. september 2003, 2 sektion, magasin, side 12

Blandt danske retsfolk er der en konsensus om, at straf kun har en ringe effekt på kriminaliteten. Denne danske enighed er under pres af udenlandske erfaringer. Professor i lov og økonomi ved Handelshøjskolen i København Henrik Lando rokker ved de vante dogmer.

Af Bent Blüdnikow

Interview

Har straf en præventiv virkning - altså ved at mindske kriminaliteten?

»Ja, hvis samfundet slet ikke straffede, ville kriminaliteten være langt højere. Det kan vi se, når ordensmagten forsvinder, som den f.eks. gjorde under besættelsen, da det danske politi blev interneret. Da steg kriminaliteten kraftigt.«

Men mindsker det kriminaliteten at straffe hårdere?

»Ja, af to grunde. Dels afskrækker det nogle - men selvfølgelig langt fra alle - at straffen sættes i vejret. Og dels betyder en længere fængselsstraf, at de kriminelle i en længere periode ikke kan begå kriminalitet mod det øvrige samfund. Det spørgsmål, der diskuteres blandt den gruppe af forskere, jeg tilhører, retsøkonomerne, er, hvor stor effekten er, og ikke om der er en effekt.«

Men vil strengere straf ikke, som Anne Baastrup siger, øge sandsynligheden for at kriminelle falder tilbage i kriminalitet, når de har udstået straffen?

»Der findes undersøgelser, der tyder på, at det er sådan. Men man skal huske at tage højde for, at de lange straffe ofte gives til de alvorligt kriminelle, og de begår naturligvis oftere kriminalitet igen end småkriminelle. Undersøgelserne tager ikke ordentligt højde for det. Så det er ikke sikkert, at det er den lange straf i sig selv, der fører til tilbagefald. Faktisk så vi, at kriminaliteten tog et hop opad i Sverige, da man i 1983 vedtog at frigive indsatte efter halvt udstået straf i stedet for som tidligere efter to tredjedel udstået straf.«

Hvordan kan det være, at hårdere straffe mindsker kriminaliteten, når der er mere kriminalitet i USA end i Danmark, og straffene er hårdere i USA end i Danmark?

»Straffens størrelse er af betydning for kriminalitetens omfang, som vi har set i USA, men der er mange andre faktorer, der spiller en rolle. Børns opvækstvilkår er f.eks. uden tvivl af stor betydning. Det sociale sikkerhedsnet spiller givet også en rolle.«

Kritikere af de amerikanske forhold siger, at forklaringen på faldet i kriminaliteten i USA bl.a. ligger i det forhold, at man fængsler som aldrig før?

»Det kan så ikke være de kritikere, der mener, at det ikke har en effekt at straffe mere. Men det er rigtigt, at en del af faldet i kriminaliteten i USA i 1990'erne skyldtes, at man satte flere kriminelle i fængsel. Der findes jo mange kriminelle, der begår et meget stort antal forbrydelser hvert år, og det er klart, at det nedbringer kriminaliteten at sætte dem i fængsel. Men retsøkonomiske analyser tyder på, at man i USA nu straffer for meget i forhold til, hvad samfundet får ud af det i form af lavere kriminalitet.«

Er det ikke klogere at bruge pengene på sociale programmer, der går til ondets rod?

»Forebyggende sociale tiltag er nyttige, men det er vigtigt at udvikle mere effektive tiltag end dem, vi kender i dag. Men vi vil stadig have kriminalitet, også efter vi har gennemført sådanne tiltag, og spørgsmålet vil derfor stadig være relevant, om højere straf og mere politi også virker.«

Hvad er da afgørende for, hvor meget et samfund skal straffe?

»Der er tre hensyn: retfærdighedsfølelsen, forebyggelsen og omkostningerne ved at straffe. Retfærdighedsfølelsen kræver, at straffen skal stå i rimeligt forhold til forseelsen; almindelig logik siger, at straffen skal være højere for de typer kriminalitet, hvor straffen har en stor forebyggende virkning, og naturligvis er man også nødt til at tage med i betragtning, at det er dyrt for samfundet at straffe.«

Savner vi en fordomsfri dansk debat om straffens virkning?

»Ja, i høj grad. Der eksisterer et sæt af dogmer, der stammer fra gamle undersøgelser, der ikke levede op til de krav, man i dag stiller til statistisk metode. Det kræver avancerede statistiske metoder at undersøge, om straf virker. Der er en tendens i den offentlige debat til at se ethvert tilløb til at diskutere effekten af straf som reaktionært, men det er vel ikke reaktionært i sig selv at lægge vægt på hensynet til kriminalitetens ofre, på forebyggelse af kriminalitet.«

bbl@berlingske.dk